

ком случае по очереди выступают в роли коммуникаторов и реципиентов, участвуя в диалоге с представителями неродной культуры.

Волонтеров из числа отечественных студентов также целесообразно привлекать к проведению экскурсий по городу или для совместного посещения музеев, выставок. Как показывает практика, информация, представленная по принципу «равный обучает равного», является более интересной и запоминается более основательно.

ЛИТЕРАТУРА

1. Садохин, А.П. Метод тренинга в формировании межкультурной компетенции / А.П. Садохин // Обсерватория культуры. – 2007. – № 3. – С. 90–95.

ПРЭЦЭДЭНТНЫ ТЭКСТ ЯК СРОДАК ФАРМІРАВАННЯ ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛАГІЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ СТУДЭНТАЎ

С.В. Мартышкевіч

Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава,
г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

У сувязі з камунікатыўна-дзеясным навучаннем мове ў лінгва-методыцы вялікая ўвага надаецца тэксту. Ён традыцыйна выкарыстоўваецца ў якасці дыдактычнага матэрыялу, які дэманструе функцыі моўных з’яў і службы для назірання і аналізу фактаў мовы. У кожнай мове замацаваныя нацыянальна-культурныя традыцыі, гістарычны вопыт народа, таму тэксты – гэта яшчэ і сродак фарміравання лінгвакультуралагічных ведаў і ўменняў. Тэкставы матэрыял нясе інфармацыю пра нацыянальныя асаблівасці і маральныя нормы народа, што неабходна кожнаму, хто імкнецца дасканала авалодаць мовай незалежна ад таго, родная гэта мова, першая, або спецыяльна вывучаная, другая.

Паказчыкам жывіцёвай мудрасці беларусаў з’яўляюцца прэцэдэнтныя тэксты. Яны мэтанакіравана і сістэмна ўплываюць на фарміраванне асобы і далучаюць да сусветнай культуры ўвогуле. Дарэчна ўжыты ў маўленні прэцэдэнтны тэкст сведчыць пра разнастайнасць “свету слоў”, духоўнае багацце суразмоўцы. На думку Ю.М. Караулава, “веды пра прэцэдэнтныя тэксты ёсць паказчык прыналежнасці да дадзенай эпохі і яе культуры, у той жа час іх няведанне, наадварот, ёсць перадумова аддалення ад пэўнай культуры” [1, с. 216]. У адпаведнасці з сучаснай канцэпцыяй прэцэдэнтнасці да

прэцэдэнтных феноменаў адносяць прэцэдэнтныя імёны, прэцэдэнтныя выразы, прэцэдэнтныя тэксты і прэцэдэнтныя сітуацыі (Д.В. Багаева, Д.Б. Гудкоў, І.В. Захаранка, В.В. Красных і інш.).

Згаданы моўны матэрыял можа стаць арганічнай часткай вучэбных заняткаў мовазнаўчага цыклу, бо мае пазнавальнае значэнне, стварае эмацыйны фон, дэманструе нацыянальную спецыфіку мовы. З гэтай мэтай выкарыстоўваюцца ўстойлівыя выразы (фразеалагізмы, прыказкі, прымаўкі); цытаты з твораў класікаў; выслоўі; “малыя” жанры вуснай народнай творчасці – смяшынкi, жарты, загадкі і інш. У сістэму практыкаванняў яны ўключаюцца як: 1) камунікатыўныя ўстаноўкі да творчых заданняў на стварэнне вуснага ці пісьмовага выказвання; 2) тэматычная дамінанта маўленчых практыкаванняў, якая ўдакладняецца і развіваецца дадатковай інфармацыяй; 3) сітуацыйная аснова інтэрактыўных практыкаванняў, калі ў працэс камунікацыі ўключаецца або ўвесь тэкст, або яго фрагменты, суадносныя з сітуацыяй суразмоўніцтва ці жыццёвай падзеяй.

Напрыклад, прапануем наступны тэкст: *Колькі разоў на дзень людзі раздражнёна кідаюць: настрою няма, усё з рук валіцца, вочы мае цябе не бачылі б, у горла не лезе, ногі не трымаюць, галава кругам ідзе і інш. У кожным з такіх выпадкаў закладзена праграма, якую наша падсвядомасць успрымае як загад да дзеяння. Жартаў, метафар, іншасказанняў яна не разумее, і таму такія думкі-словы раней ці пазней могуць здзейсніцца. (...) Такія фразы, як кроплі камень, точаць нас знутры, і мы самі праграмуем свой дрэнны фізічны і псіхічны стан. Дык ці не лепей думаць і гаварыць станючымі катэгорыямі? Яны ж таксама ўрэшце стануць яваю – здароўем, ураўнаважанасцю, добрым настроем, добразычліваасцю! (Паводле А. Міхневіча)*

Праца з тэкстам паспрыяе назапашванню і запамінанню ўстойлівых спалучэнняў, для чаго неабходна падабраць да прыведзеных фразеалагізмаў антанімічныя або ўстойлівыя адзінкі, якія стноўча апісваюць псіхалагічны стан чалавека (напрыклад, *пакаціцца са смеху, светлая галава, лёгка на душы, душа спявае і інш.*). Далей трэба развіць аўтарскую думку ва ўласным выказванні “*Давайце думаць і гаварыць станючымі катэгорыямі*”.

У наступным тэксце прапануецца знайсці прэцэдэнтныя выразы, якія могуць стаць загалоўкам ці тэматычным сказам новага тэксту, развіць яго патрэбнай дадатковай інфармацыяй і ўласнымі разважанымі:

Звычайна людзі гавораць: “**Бульба – хлебу падмога**”. І гэта праўда. Без бульбы нельга ўявіць ні абедзенны, ні ўрачыста-святочны стол. Бульбу вараць, параць, пякуць, смажаць, фаршыруюць. А якія смачныя і апетытныя жоўта-ружовыя – толькі што з патэльні – драпікі! Чалавек ацаніў харчовыя якасці бульбы. Сёння агульнавядомая назва яе – “другі хлеб”. У засушлівыя гады, калі не радзіла жыта, іншаземная гасця ратавала людзей ад голаду, ад смерці. Нездарма народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль вельмі слушна сказаў: “...**Пах бульбы – не проста пах, а вадар жыцця**”. (Паводле З. Марозава)

Разгледзім інтэрактыўнае практыкаванне, у аснове якога інсцэніроўка сітуацыі з апорай на прэцэдэнтны выраз, які традыцыйна ўжываецца ў фальклорных тэкстах: *Беларусы здаўна славяцца сваёй гасціннасцю. Паслухайце ўрываек з беларускай народнай казкі “Музыка і чэрці”*: “... Падрос Музыка, змайстраваў сабе скрыпачку і пайшоў у белы свет. Зойдзе ў хату сялянскую – прымаюць яго як самага дарагога гасця. Пайграе, за гэта яго **накормяць, напояць ды яшчэ на дарогу дадуць**.” Раскажыце, як прынята прымаць гасцей у беларусаў. Зрабіце інсцэніроўку “Для дарагога гасця вароты насцеж”. Выкарыстоўвайце выразы-вітанні, ветлівыя звароты, словы падзякі, зычэнні (напрыклад, *Добрага здароўя! Добрага вам дня! Добры вечар! Вітаю шаноўнае спадарства! Мае шчырыя вітанні! Вельмі рады вас/цябе бачыць! Якая нечаканасць/радасць! Частуйцеся ад шчырае душы! Заставайцеся здаровы! і інш*).

Такім чынам, зварот да прэцэдэнтных тэкстаў як крыніцы культурознаўчай інфармацыі паспрыяе ўсведамленню неабходнасці авалодання нацыянальнай мовай як сродкам камунікацыі, а не толькі зводам моўных законаў і правіл. Усведамленне асаблівасцей культуры і мыслення беларускага народа, засваенне інфармацыі пра традыцыі, каштоўнасці, нормы і лад жыцця стануць неабходным складнікам лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі студэнтаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Караулов, Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – 3-е изд. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 264 с.